

N:o II.

Ank. till Riksd. Kausli den 4 Mars 1873, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd och bevarande af Lapparnes renbetesrätt inom Westerbot- tens och Norrbottens läns lappmarker.

Denna nådiga Proposition, hvilken af begge Kamrarne blifvit til Lag-Utskottet remitterad, är af följande lydelse:

»Afvittringen inom Westerbottens och Norrbottens län är i båda länens kustland nära bragt till slut. För lappmarkerna fordra skilda förhållanden en särskild afvittringsstadga; och äro förslag till sådan författning af vederbörande afgifna. Men af skäl, som i bifogade statsråds-protokoll finnas närmare utvecklade, har Kongl. Maj:t funnit, att i sammanhang med afvittringen inom lappmarkerna åtgärder för betryggande af skogens framtida bestånd och bevarande af Lapparnes renbetesrätt med nödvändighet påkallas af omsorgen för allmänt och enskildt väl, och att i sådant hänseende den blifvande afvittringsstadgan bör innehålla allmänna föreskrifter såväl om nyssnämnda betesrätt, som angående utsträckt tillämpning af bestämmelserna i Förordningen den 29 Juni 1866 rörande dispositionsrätten öfver skogen å vissa hemman. Till följd häraf och då nämnda Förordning tillkommit med Rikets Ständers medverkan, samt jemväl det

Bih. till Riksd. Prot. 1873. 7 Saml. 6 Häft.

föreslagna stadgandet om Lapparnes betesrätt skulle i viss mån inskränka de enskildes dispositionsrätt öfver skogen, har Kongl. Maj:t ansett sig icke böra, utan Riksdagens hörande, i dessa ämnen förordna; och har Kongl. Maj:t velat härmed i nåder föreslå Riksdagen,

att egare af frälse- och skattehemman och lägenheter i Westerbottens och Norrbottens läns lappmarker må förklaras öfver den vid afvittring tilldelade skogen icke ega vidsträcktare dispositionsrätt, än enligt § 1 af nådiga Förordningen den 29 Juni 1866, angående dispositionsrätten öfver skogen å vissa skattehemman, är egare af deri omförmälda hemman förunnad; samt att, äfven efter afvittringen, Lapparne skola vara, såsom hittills, berättigade att för renhjordarne begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område, dock inom de till odlingtjenliga delarne af landet endast vintertiden, äfvensom ega att, i den mån för betesrättens utföfvande är nödigt, till hushållsbehof begagna skogen.»

Derjemte hafva de till ärendet hörande handlingar varit Utskottet tillhandahållna.

De förhållanden, som inverka på förevarande frågas bedömande, äro framställda i Herr Chefens för Civil-departementet i Stats-Rådet afgifna, vid den nådiga Propositionen fogade anförande, hvartill Utskottet hänvisar.

Att bibehållandet af Lapparnes af ålder begagnade betesrätt, så vidt densamma är för dem behöflig, varit förutsatt vid de under sistförflutna två århundraden gjorda upplåtelser för nybyggen, likasom att denna rätt ej kan eller bör inskränkas genom de förestående afvittringarne, derom torde meningarne icke vara delade. Lika ostridigt torde vara, att Lapparne hädanefter såsom hittills måste ega den för möjligheten att begagna denna betesrätt oundgängliga rätt att till husbehof nyttja skogen. Genom åberopade, för Norrland och Kopparbergs län gällande Kongl. Förordning den 29 Juni 1866 har å skattehemman, som uppkommer af derefter från kronan upplåtet nybygge, äfvensom af dessförinnan upplåtet nybygge, för hvilket föreskrifna byggnads- och odlingsskyldigheter icke blifvit i behörig tid fullgjorda, skattemannen redan fått sig ålagd den inskränkning i dispositionsrätten öfver skogen, Kongl. Maj:ts proposition afser, bestående deri, att han icke öfver skogen eger annan rätt, än att han derifrån må dels utan utsynning till husbehof hemta nödigt virke och bränsle samt dels efter utsynning och stämpling af vederbörande skogstjensteman fritt taga eller försälja hvad derutöfver kan med bevarande af skogens framtida bestånd årligen afverkas, äfvensom att skog för uppodling till åker och äng ej får anorledes fällas, med mindre skattemannen dertill erhållit Konungens Befall-

ningshafvandes tillstånd. Behovet af att inom lappmarkerna, med afseende såväl å Lapparnes rätt som å skogens och deraf beroende odlingens framtida bestånd, göra enahanda inskränkning jemväl i afseende på innehafvarnes af äldre nybyggen rätt, är af samtliga vederbörande, som yttrat sig i frågan, vitsordadt och bör, efter Utskottets omdöme, icke kunna anses vara tvifvel underkastadt; men deremot torde frågan, huruvida nyssbemälde innehafvare må anses genom en sådan inskränkning förnärmade i sin lagliga rätt eller billiga anspråk vara förtjent af en närmare belysning.

Visserligen hafva lappmarkernes bofasta innevånare icke saknat anledning att förvänta, det de vid blifvande afvittring skulle få enahanda rätt till den på dem belöpande skog, som andra nybyggare tillkommit, men någon utfästelse härom har ej å statens sida skett, och alltifrån den tid då åtgärder började vidtagas för lappmarkernas bebyggande har dermed uttryckligen afsetts endast landets uppodling, men ingalunda skogsafverkning ingått i planen. Då en och samma skogslagstiftning måhända icke är lämplig för rikets särskilda sins emellan olika delar och, hvad angår lappmarkerna, särskilda bestämmelser betingas ej blott af landets och den bofasta befolkningens natur, utan äfven af Lapparnes rätt och behof, så hafva nybyggarna deraf haft en ytterligare anledning att icke göra sig säkra i sin förväntning. Någon inskränkning i deras för närvarande innehafda förmåner blefve icke en följd af bifall till Kongl. Maj:ts proposition i förevarande hänseende, men genom afslag derå skulle berörda förmåner snarare komma att förminskas, helst i sådant fall det skogsområde, som vid afvittringen komme att upplåtas, måste betydligt inskränkas. Genom åtskilliga skatterätsresolutioner, hvilka under senare tider meddelats, hafva väl hemmansegarne i vexlande ordalag fått sig tillerkänd full och oinskränkt skattemansrätt öfver hemmanets skog, men dessa resolutioner kunna ej skäligen anses utgöra lagligt hinder, att i afseende på den skog, som kronan framdeles kommer att genom afvittring åt hemmanen upplåta, såsom vilkor för upplåtelsen stadga sådan inskränkning i försäljningsrätten, att skogen icke komme, till men för såväl Lapparne som den bofasta befolkningen, att sköflas.

Utskottet anser följaktligen från dessa synpunkter hinder ej möta att bifalla Kongl. Maj:ts Proposition. Men då föreskriften att Lapparne endast vintertiden finge vistas nedanför den s. k. kulturgränsen icke torde behöfva utsträckas till Kronans dervarande skogar, och ett sådant förbud, derest nämnde gräns komme att uppdragas så, att en del Lappars vanliga sommarhemvist låge nedanför densamma, blefve för dessa Lappar förnärmande, har Utskottet ansett sig böra hemställa, att Kongl. Maj:ts Proposition måtte med ett tillägg i förenämnde syfte bifallas.

Utskottet får alltså tillstyrka,

att Riksdagen måtte för sin del besluta: att egare af frälse- och skattehemman och lägenheter i Westerbottens och Norrbottens läns lappmarker må förklaras öfver den vid afvittring tilldelade skogen icke ega vidsträcktare dispositionsrätt, än enligt § 1 af nådiga Förordningen den 29 Juni 1866, angående dispositionsrätten öfver skogen å vissa skattehemman, är egare af deri omförmälda hemman förunnad; samt att, äfven efter afvittringen, Lapparne skola vara, såsom hittills, berättigade att för renhjordarne begagna bete å all skogsmark inom lappmarkernas nuvarande område, dock å *enskildes skogar* inom de till odlingtjenliga delarne af landet endast vintertiden, äfvensom ega att, i den mån för betesrättens utöfvande är nödigt, till hushållsbehof begagna skogen.

Stockholm den 28 Februari 1873.

På Utskottets vägnar:

H. G. v. Gegerfelt.

Reservation:

af Herr *M. Jonsson*: »Då jag icke kunnat instämma i den af Utskottet uttalade åsigt att genom antagande af föreliggande förslag nuvarande egare af frälse- och skattehemman samt innehafvare af äldre nybyggen inom lappmarkerna icke förnärmas i deras lagliga rätt eller billiga anspråk, nödgas jag deremot reservera mig på följande skäl.

Med afseende på medlen att förekomma den öfverklagade förödelser af skogarne i riket, yttrade uti underdånig skrifvelse den 30 November 1863 Rikets Ständer, bland annat, att de icke önskade något reglementerande för hushållningen med de enskilda skogarne, utan ansågo, att säkerhet om skogarnes bestånd skulle kunna vinnas derigenom att staten, i vidsträcktare mån än hittills skett, sjelf uppträdde såsom skogsegare, samt

att hvad särskildt anginge rikets norra landskap, der faran af skogarnes förödelse vore störst och betydliga delar af kronans skogar nästan dagligen öfverginge på enskildas händer, kronan icke längre borde släppa ifrån sig denna för staten nödvändiga egendom, utan att kraftiga åtgärder ofördröjligen borde vidtagas till densammas bevarande för det allmänna, i afseende hvarå Rikets Ständer hemställde, att kronans öfverloppsmarker och sådana trakter af oafvittrade skogar i Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Vester-Norrlands, Jemtlands, Westerbottens och Norrbottens län, hvilka funnes dertill tjenliga, måtte för kronoparker förklaras och ställas under vård och förvaltning af Skogsstyrelsen. Att någon inskränkning härigenom icke skulle ske i de enskildes fria dispositionsrätt öfver deras skogar, framgår oförtydligt i det förbehåll, Rikets Ständer vid denna sin framställning fogade, nemligen: »att hinder derigenom ej må läggas för afvittring af skogsanslag åt redan anlagda hemman och nybyggen». Uti sin med anledning häraf till 1865—1866 års riksdag den 21 December 1865 till Rikets Ständer aflättna nådiga proposition, angående förändrade bestämmelser i fråga om upplåtande³ åt enskilde af kronans mark i Norrland och Stora Kopparbergs län, förklarade Kongl. Maj:t att, då Kongl. Maj:t funnit att från de oafvittrade skogarne endast undantagsvis kunde utbrytas mark till kronoparkers bildande, Kongl. Maj:t ansett nödigt att kronan på annat sätt förbehölle sig rättigheten att deltaga i vården om den växande skogen i dessa vidsträckta trakter; hvarvid dock icke kunnat ifrågakomma att någon inskränkning i den dispositionsrätt, som enligt då gällande författningar tillkomme, vare sig egare af redan befintliga skattehemman i afseende å dertill hörande skog, eller innehafvare af redan lagligen anlagda nybyggen, i afseende å den skog, som genom framdeles skeende afvittring kunde dem tillfalla. Hvar emot i fråga om nybyggen, hvilkas anläggande då ännu icke blifvit af vederbörande myndighet medgifvet, eller sådana äldre nybyggen, för hvilka föreskrifna odlings- och byggnadsskyldigheter icke inom behörig tid blifvit i enlighet med gällande författningar verkställda, och öfver hvilka kronans dispositionsrätt i följd deraf måste anses vara återställd, Kongl. Maj:t icke funnit någon betänklighet möta för att bestämmelser meddelades, hvarigenom innehafvare af dylika nybyggen, äfven sedan desamma efter fullgjorda odlings- och byggnadsskyldigheter i öfrigt iklädt sig natur af skattehemman, underkastades den inskränkning i rättigheten till skogens begagnande, som med hänsigt till det allmännas intresse kunde anses erforderlig. I sammanhang hvarmed Kongl. Maj:t framställde förslag till sådana bestämmelser. Rikets Ständer, som i allo instämde i de åsichter, hvilka blifvit uttalade så väl i Kongl. Maj:ts nådiga proposition³ som af vederbörande departementschef i det dervid fogade statsråds-protokoll, biföllo uti underdånig

skrifvelse den 15 Juni 1866 (N:o 80 i 10:de Samlingen af Bihänget till Rikets Ständers protokoll) till alla delar hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Dessa åsigtter hemtade sitt stöd, bland annat, af medgifvandet i Kongl. Förordningen den 21 Februari 1789 att skattemännen skola, med ett obetydligt undantag allenast för ek och masteträd, tillgodonjuta den fulla rätt till skogen, som förut tillkommit endast frälsehemmansegare för deras skogar, och äfven deraf att en resolution, hvarigenom anläggande af ett nybygge medgifvits, måste anses innebära ett löfte å kronans sida att, så vidt anläggaren fullgjorde de för honom stadgade skyldigheter, han äfven skulle i fullt mått åtnjuta alla en nybyggares förmåner enligt de författningar, som gällde vid den tid, då resolutionen meddelades.

I enlighet med sålunda af Kongl. Maj:t föreslagna och af Rikets Ständer gillade grunder utfärdades den 29 Juni 1866 Kongl. Förordningen angående dispositionsrätten öfver skogen å sådana skattehemman, som uppkomma af nybyggen, hvilka hädanefter från kronan upplåtas, eller af sådana äldre nybyggen, för hvilka föreskrifna byggnads- och odlings-skyldigheter icke blifvit behörigen fullgjorda. Uti denna förordnings 1 § stadgas, att å skattehemman, som uppkommer af nybygge, hvilket från berörde dag från kronan upplåtes, eger skattemannen ej annan rätt öfver hemmanets skog än att han derifrån må dels, utan utsyning, till husbehof hemta nödigt virke, och bränsle och dels, efter utsyning och stämpling af vederbörande skogstjenstemän, fritt taga och försälja hvad derutöfver kan, med bevarande för framtiden af skogens bestånd, årligen afverkas. Lagstiftaren har här förutsatt, att fri dispositionsrätt öfver skogen tillkommer egare af hemman, som före förordningens utfärdande blifvit omfördt till skatte, äfvensom att egare af nybygge, hvars anläggande blifvit före nämnda tid beviljadt och för hvilket föreskrifna odlings- och nybyggnads-skyldigheter i laga ordning och tid före eller efter förordningens datum fullgjorts, likaledes sedan nybygget blifvit till skatte omfördt, har enahanda dispositionsrätt öfver hemmanets skog; hvaremot staten förbehållit sig rätt att vaka öfver skogens användande å alla skattehemman, som uppkommit antingen af nybyggen, upplåtna efter förordningens utgifvande, eller af sådana nybyggen, som visserligen före nämnda tid upplåtits, men der föreskriften om odlings- och nybyggnads-skyldighet icke uppfyllts. Detta framgår tydligen af förordningens 2 §, hvilken utgör ett undantag från nämnda förutsättning och innehåller, att hvad som stadgas i 1 § gäller äfven för skattehemman, som uppkommer af redan upplåtet nybygge, för hvilket föreskrifna byggnads- och odlings-skyldigheter icke blifvit inom behörig tid fullgjorda; hvadan, till utrönande huruvida sådant förhållande eger rum eller ej, det i samma § blifvit Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ålagdt föranstalta derom, att å

hvarje nybygge, som före förordningens utfärdande blifvit från kronan upplåtet, syn varder i stagad ordning hållen, så fort lämpligen kunde ske och sist inom den tid, då enligt gällande föreskrifter dylik förrättning skolat å nybygge anställas, och det deröfver upprättade instrument till Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insändt. Funnes då å något nybygge föreskrifna odlings- och byggnadsskyldigheter icke vara inom behörig tid fullgjorda, ålåg det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, der ej besittningsrättens förlust ansågs böra ifrågakomma, genom särskildt beslut förklara att, sedan nybygget efter framdeles fullgjorda byggnads- och odlingskyldigheter blifvit till skatte omfördt, dess egare skulle öfver hemmanets skog åtnjuta allenast den rätt, som i förordningens 1 § bestämmes. I noggrann öfverensstämmelse härmed stadgas äfven i 3 §, att uti alla beslut om nybygges omförande under skattetitel, som efter förordningens utgifvande meddelas, skall uttryckligen angifvas, huruvida hemmansegaren öfver dess skog åtnjuter full skattemannarätt eller allenast den inskränkta rätt, som i 1 § omförmäles, och att anteckning derom jemväl skall ske i jordeboken. Kongl. Maj:ts Befallningshafvande hafva ock förfarit i enlighet med sistnämnde stadgande. Bland den mängd skattebref, som finnas, har jag sett afskrift af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes i Westerbottnens län utslag angående omföring till skatte af ett hemman, deruti egaren förklaras komma att, efter det hemmanets område blifvit genom afvittring eller på annat sätt bestämdt, till hemmanets skog åtnjuta full skattemannarätt.

Det lider intet tvifvel, att de som anlagt nybyggen och förvärfvat skattemannarätt å sådana trakter, der afvittring ännu ej skett, på grund af gällande författningar med rätta lysa den förväntan att hädanefter såsom hittills genom afvittringar och storskiten få åtnjuta ett visst område i skog och mark, och Kongl. Maj:t har genom nådiga Förordningen af den 21 December 1865 (samma dag ofvan åberopade Kongl. Proposition afgafs), angående utsyning och försäljning af skogsalster från kronans skogar i Stora Kopparbergs län och Norrland, således äfven lappmarken, gifvit ett ytterligare stöd åt denna förväntan. Nämnda förordning medgifver nemligen uteslutande rätt till utsyning åt såväl kronohemmans- och nybyggesåbor som skatte- och frälsehemmansegare, hvilka icke hafva afvittrade eller provisionelt utstakade områden, med afseende på viss trakt af angränsande kronomark, som i allmänhet, eller der ej lokala omständigheter föranleda till undantag, beräknas för enstaka hemman eller nybygge till ett afstånd från bolstaden åt hvarje håll af en åttendedels mil och, i förhållande till byns storlek, ända till en tredjedels mil. Kronan har genom att på förhand åt nybyggaren eller hemmansegaren anvisa ett sådant område till begagnande velat freda sig från intrång på sin öfriga mark, men på samma

gång likasom gifvit ett löfte om detta sagda område, så snart afvittring ifrågakommer.

Lika med Skogsstyrelsen anser jag att innehafvare af nuvarande hemman och nybyggen i lappmarken, som uppkommit före utfärdandet af Kongl. Förordningen den 29 Juni 1866 och der byggnads- och odlingsskyldigheter ej blifvit eftersatta, på grund af 1824 års för Wester-Norrlands, Westerbottens och Norrbottens län, således äfven för lappmarkerna, gällande afvittringsstadga synas kunna ega giltiga anspråk att erhålla enahanda dispositionsrätt öfver den skog, som vid afvittring kan komma att dem tilldelas, som hemmansegare utom lappmarken, och jag stödjer denna min åsigt på hvad jag här förut anför. Skogsstyrelsen har äfven fästat uppmärksamhet derpå, att en tillökning af skogsstaten måste ske i samma mån, som hemmanen undergå skifte och klyfning samt derigenom blifva mångfaldigade, då utsyningarne komma att medtaga en betydligt längre tid, än nu är förhållandet. Jemte denna ökade kostnad för staten, skulle genom bifall till Kongl. Maj:ts af Utskottet tillstyrkta förslag, nybygges- och hemmansinnehafvare drabbas af kostnaderna för utsyning af skogen, och således betungas af en beskattning, som andra dylika egare utom lappmarkerna icke behöfva erlægga.

Det af Utskottet till Kongl. Maj:ts Proposition gjorda tillägg, att Lapparne äfven skola vara berättigade att under sommartiden för renhjordarne begagna bete äfven å kronans mark nedom lappmarksgränsen kan jag icke biträda, enär jag fruktar för att skada derigenom kan uppkomma å de på kronans mark upptagna hemmans- och nybyggens slättermyrar, hvilka vanligen äro på så långt afstånd från hemmanen belägna, att egarne icke kunna ega sådan tillsyn åt dem, att de i händelse af derå utaf renarne gjord skada kunna lagligen binda renarnes egare till ersättning derför. Vore jag öfvertygad att renarne icke på dem komma att göra någon skada, skulle jag icke hafva något emot det gjorda tillägget.

På grund af hvad här blifvit anfördt, vågar jag föreslå, att Riksdagen, med vidblifvande af sin uti här ofvan åberopade underdåniga Skrifvelse af den 15 Juni 1866 uttalade åsigt, måtte förklara sig icke kunna godkänna det uti Kongl. Maj:ts förevarande Proposition framställda förslag om inskränkning i dispositionsrätten öfver den vid pågående afvittring hemman och lägenheter tilldelade skog; men att Riksdagen deremot måtte bifalla sednare delen af samma Proposition, angående Lapparnes skogsfångst och renbetesrätt.»